

ORA PATREM - СУБОСНОВА ФІЛОСОФІЇ ДОБРА І СВОБОДИ

Ми пізнаємо лише настільки, наскільки любимо...

АНОТАЦІЯ

В статті детально аналізується досить ємне поняття «ora patrem». На яскравих прикладах із реального життя, автори достеменно доходять висновку про те, що недооцінене значення цього аспекту в національній філософії призводить до послаблення її основоположної сутності. В свою чергу, це не дозволяє конкретніше сформулювати світоглядну національну ідею, без якої, як видно на уразливих прикладах, склалася скрутна соціально-політична ситуація в країні.

Ключові слова: ora patrem, отчий край, земля батьків, філософія добра, філософія свободи, національна філософія.

АННОТАЦИЯ

В статье подробно анализируется достаточно емкое понятие «ora patrem». На ярких примерах из реальной жизни, авторы аргументировано приходят к выводу о том, что недооцененное значение этого аспекта в национальной философии приводит к ослаблению основополагающую ее сущность. В свою очередь, это не позволяет конкретнее сформулировать мировоззренческую национальную идею, без которой, как видно на уязвимых примерах, сложилась довольно критическая социально-политическая ситуации в стране.

Ключевые слова: ora patrem, отчий край, земля родителей, философия добра, философия свободы, национальная философия.

SUMMARY

In the article a capacious enough concept «Ora patrem is analysed in detail». On prime examples from the real life, authors it is argued come to the conclusion that the underestimated value of this aspect in national philosophy brings its fundamental essence over to послабленію. In same queue, it does not allow more concrete to formulate a world view national idea without which, apparently on vulnerable examples, there was enough critical socio-political a situation in a country.

Keywords: ora patrem, paternal edge, ground-to-air th of parents, philosophy of good, philosophy of freedom, national philosophy.

Поняття «Рідний край», «Мала батьківщина», «Край батьків», «Родинне помістя», «Пенати», «Земля батьків», «Речовита близькість» (Хайдегер), «Батьківська родинна оселя» та інші мовні звороти, найбільш ємно зосереджені у філософічному змісті словосполучення ora patrem, що якнайбільше співпадає з українським висловом - «Отчий край». Саме в такому розумінні ми будемо користуватися цим висловом, аналізуючи його, як субоснову добра і свободи, а за великим рахунком, підмур'ям національної за змістом філософії.

Слід зазначити, що поняття Отчий край в рівній мірі відноситься до географії, історії, етнології, соціології, філософії. Кожна наука вкладає в це поняття свій сенс і зміст. На відміну від інших наук філософія, акцентує увагу в цьому понятті не на відмінних, специфічних

рисах для кожної науки, а шукає ту властивість, яка репрезентує це поняття в якості загальної, інтеграційної підстави. Так, в етнонаціональному вона намагається відшукати те загальне, яке характерне для всього людства, а в загальнолюдському - етнонаціональне. У цьому суть філософської творчості, в цьому її методологічний сенс.

Таким чином, філософія узагальнює духовний, інтелектуальний, етнокультурний досвід та його потенціал в різних його зрізах. Тому поняття «ora patrem», що існує на буденному рівні сотні років, - це життєвий сукупний досвід всього народу, конкретної нації, народностей та етногруп. Про це свідчить народна мудрість, яка по крупичцям накопичувала і «фільтрувала» безліч таких специфічних рис, подробиць, атрибутів, які, урешті-решт, інте-

гравались на визначеній підставі в систему, яка і привела до ідентифікації націю.

Народний досвід виробляв своєрідний світоглядний орієнтир в розвитку нації, який характеризується власною мовою, психікою, традиціями, культурою, особливостями віри навіть в просторі-часі однієї і тієї ж релігії, наприклад в християнстві. Професійним філософам залишалося лише правдиво і системно відобразити глибинні пласти реальних національних взаємовідносин, їх духовний світ, а також ті матеріальні базисні стосунки, на основі яких виникали і розвивалися кореневі, в своїй основі, народні традиції. Проте зробити це можна було лише за умови адекватного відображення реальної дійсності. А це означає, що поняття і категорії повинні виникати і розвиватися із тих характерних особливостей, які найбільш властиві для такої спільності людей, як нація, і її атрибуту, «отчий край». Якщо ж при створенні філософської теорії понятійно-категоріальний апарат використовується із чужорідного національного простору-часу (виношеного в «череві» іншої культури), то така теорія є не що інше, як вербальний сурогат, в якому спотворена національна ментальність, конкретна історична і філософська сутність дійсності.

Іншими словами, така абстрактна, відчужена теорія не тільки плюндрує ментальність нації, а ще й суб'єктивно спотворює суть об'єктивних процесів. Як наслідок, такі софістичні висновки, чи позиція, орієнтовані на соціальну практику, негативно позначаються на освіті, науці, вихованні, політиці, мистецтві і літературі, економіці та інших аспектах суспільного буття і свідомості в межах однієї нації.

Якщо подивитися ретроспективно на шлях сучасної незалежної України, то в ньому явно простежується відсутність чіткої, ясної для всіх громадян інтеграційної, цілісної в своїй основі, світоглядної концепції розвитку. Це обумовлено тим, що в Україні, на жаль, немає національної за духом і змістом чітко вираженої філософії добра і свободи. Філософії, подібної тій, яка існує в США, Німеччині, Франції, Японії та інших розвинутих країнах. Чи не тому ці країни знаходяться на вищих щаблях цивілізаційного розвитку? Саме так, адже через філософію в концентрованому вигляді відбиваються докорінні, сутнісні інтереси нації: патріотизм, оптимістична віра в прийдешність, драматизм і велич духовного стану суспільства.

На наш умотивований погляд, однією із головних причин, нинішнього роздоріжжя, на якому по волі історичної долі опинилася філософська думка України, є те, що абсолютна більшість представників гуманітарних наук стрімголов вийшли з одного понятійно-категоріального полону і потрапили в інший - протилежний. І якщо перший, (марксистський), як би там не було, все-таки був прив'язаний до реальних соціально-економічних структур соціуму і ефективно сприяв інтеграції нації в єдину спільність в політичному просторі радянського народу, то другий (американський прагматизм і класичний західний раціоналізм тощо), штучно упрощуючись в соціально-філософські теорії, сприяє, як засвідчує практика, дезінтеграції українського суспільства.

Невипадково в розумах деякої частини інтелігенції і особливо молоді, яка штучно політизується, відбувається бродіння суперечливих поглядів і дій, спрямованих на миттєву реконструкцію і модернізацію економіки і національної ментальності на кшталт якійсь іноземній. Тобто, згідно вульгарному (спрощеному) принципу - хоч і гірше але інше. Природно, що подібні ситуації призводять до політичної смути і політичного протистояння мільйонних мас населення. В цей час підкидаються утопічні політичні теорії та практичні технології і рекомендації досягнення в найкоротший період ринкового, західного ідилічного щастя для всього українського народу. Такий вал утопій пояснюється, на наш погляд, відсутністю своєї яскраво вираженої, чіткої філософської за змістом, соціально-політичної національної позиції. В такому разі виникає питання, так що ж характерно для сучасних українських філософських концепцій? Питання за формою відкрите, а тому однозначної відповіді тут не може бути. Проте, одна відповідь напрошується сама собою. Суть її полягає в тому, що марно втрачена значна частка часу в пошуку магістральної орієнтації розвитку філософії, тобто втрата загального, універсального принципу аналізу актуальних проблем сьогоденності.

Нині філософія все більш і більш займається якимись стандартами мислення, абстрактною ерудицією, пошуком інструментарію для досягнення якихось утилітарних цілей, на кшталт лавиноподібного плину низькоякісних дисертацій тощо. І в цей же час вона втрачає притаманне їй у всі віки любомудріє, яке завжди використовувало загальні категорії для багатоканальних зв'язків з реальним життям

народу. Тому філософія часто перетворюється на улесливу служницю комфортного побуту її прибічників. У цій утилітарності вона вихолощує свою духовну підставу, що зародилася ще в античності, на шляхах пошуку істини. Саме ця сторона філософії, як говорив любомудрий Платон, дає людині (філософу) блаженство, а людям (народу Б.П.) щастя і свободу [1, с. 221].

У достатній мірі можна стверджувати, що філософія, мистецтво і література, релігія і загалом культура - це народне надбання, в якому в яскравій формі відбиваються характерологічні якості духовності народу. А том у, якщо філософія не посилається на народний (багатогранний в своїй основі) дух, на своєрідність і унікальність творчої парадигми, то вона втрачає найцінніше - національні культурні витоки. А це означає, що вона не в змозі створити струнку гносеологію і не може бути надійним методологічним компасом соціально-прогресивного життя власного народу. Тому такі теоретики конструюють, в який уже раз, утопічні світи. І це тоді, коли реальний світ в його глобалістичному зрізі такий, що нація, не спираючись на власні людські і природні ресурси, на свої різнобічні, животворні коріння етносів і свою національну філософську школу, не може розраховувати на шлях самодостатнього ефективного розвитку. І тут філософія може не тільки відігравати роль самоусвідомлення нацією своєї ідентифікації, але і сприяти природному, вільному, об'єднанню багатьох народностей, етносів в єдину, монолітну спільність - український народ.

Міркуючи про національний характер філософії добра і свободи, можна вважати, що вихідною позицією її розвитку повинне стати поняття Отчий край. А якщо його включити в простір гносеологічної і методологічної культури, то правомірно йому дати вельми ємне філософічне ім'я - «ORA PATREM».

Що ми маємо на увазі під цим десигнатом? Перш за все, народ, що живе в конкретній історичній соціально-просторовій організації з властивим тільки йому притаманним соціально-культурним побутом і буттям. При цьому вважаємо, що побут і буття, хоча і однокореневі, але за сутнісним розумінням їх змісту вони принципово різні поняття. Так, в категорії «побут» відображено буденне емпіричне повсякденне життя народу в конкретній соціально-просторовій структурі поселенської організації, тоді як категорія «буття» виходить

за межі статичного простору (території). У категорії «буття» відбиваються глибинні пласти народної творчості, мозаїчне світовідчуття і світорозуміння, а також пріоритети духовного життя різних регіонів країни. Така діалектична взаємодія побуту і буття дозволяє досліджувати сутнісні сторони цінностей, символічну природу елементів культури, художньо-естетичне кодування в мистецтві, підсвідомі і свідомі прочуття, характерні етнічні настрої і уявлення, світовідчуття унікальної природи і світобачення багатогранного життя народу. Можна сказати, що здоровий глузд людини в умовах повсякденного буття рідного краю вимагає постійної готовності діяти, бути напоготові, знов і знову адаптуватися до нових обставин. Він нічого так не боїться, як «цілком готової ідеї - може і зрілого плоду духу, але плоду, знятого з дерева і перекодя висохлого» [2, с.164]. Це часто нам нагадує букет квітів, подарованих людині, що перегукується з тими «готовими», «мертвими» знаннями, які часто-густо викладач репрезентує в студентській аудиторії. Коментарі тут зайві!

Саме такий методологічний і світоглядний підхід дозволяє крок за кроком пізнавати ті екстраординарні елементи народного духу (різних регіонів України), через які тільки і може повноцінно розкриватися специфіка національного любомудрія. Якщо ж не дотримуватись цього принципу, як це ми розуміємо, то відбуватиметься елементарне жонглювання, спрощення, з позовом на наукоємність, абстрактними поняттями і категоріями. Безумовно, такі логічні операції, в якійсь мірі, корисні для індивідуального розвитку інтелекту і проти цього навряд чи хто-небудь сперечатиметься. Проте, будь-яка теорія, що претендує на об'єктивність відображення дійсності, повинна виходити (прямо або побічно) з реально існуючих речей та подій і неодмінно замикатися (безпосередньо або опосередковано) на соціальну практику власного народу з метою, максимальної реалізації його унікального потенціалу.

Але чому ж при всьому динамізмі життя ми часто жертвуємо здоровим глуздом, віддаючи перевагу «ідеям, в готовому вигляді що доставляються нам за допомогою мови», ідеям, які ми буцімто вдихаємо з навколишнього середовища, хоча вони ніколи не засвоюються нами особисто і не здатні, як це частіше всього буває, брати участь в нашому духовному житті

ті. Цьому, на думку А. Бергсона, дві причини: перша - наша неувважність, коли ми нехтуємо життям ради згаданих вище ідей і частіше буваємо в захваті від слів, аніж від реальних речей; друга, на наш погляд, важливіша і полягає в тому що «наш дух» винен, задовольнятися спочатку готовими ідеями і жити як би опікою, в очікуванні акту волі інших, що незмінно запізнюється в просторі нашого буття. Але якби там не було скрутно, ми повинні «за ідеями, що застигли в мові, шукати теплоту і рухливість життя» [2,с.166], яке притаманне лише буттю *ora patrem*.

Припускаємо, що ємке поняття «*ora patrem*» дозволить конкретніше сформулювати світоглядну національну ідею, без якої, як ми бачимо на уразливих прикладах нинішньої ситуації в Україні, не відбувається бажане інтенсивне взаємопроникнення регіональних культур, взаєморозуміння і взаємоповага людей, наприклад, різних релігійних вірувань у рамках єдиного національного простору-часу України.

Філософія «*ora patrem*», безперечно, здатна поглиблено розкривати існуючі проблеми на місцевому, регіональному і загальнонаціональному рівнях. А головне, вона спроможна призвичаїти мислити людей так, щоб вони благоговійно відносилися до найпотаємніших цінностей життя як такого і людського, зокрема. Адже людина з'являється на світ Божий саме в батьківському краю, в конкретному, раритетному у всьому світі соціально-просторовому середовищі, в певному біоенергетичному полі, яке залишає помітний слід в її фізичному і духовному розвитку. Дуже важливою домінантою у розумінні цієї проблеми може слугувати твердження І. Канта про те, що часті переїзди і особливо тривалі віддалення від місця свого народження згубно впливають на здоров'я і довголіття людини. З цього приводу нагадаємо, що І. Кант безвіздно прожив все своє восьмидесятилітнє життя в Кенігсберзі. Тож прикладом власного довголітнього (на ті часи 80 років вважалось за довголіття) життя він, з генетично хибкими показниками, довів правоту власної концепції. Нинішні антропологі, і зокрема геронтологи, науково підтверджують припущення І. Канта.

А ми маємо нагоду особисто засвідчити те, що нас завжди, особливо в зрілому віці, немовби магічною силою тягне в край батьків. Край, де відбулося величне, закономірне

диво нашого народження; де пройшло наше яскраве босоноге дитинство, юність; де відкрився всією палітрою барв невідомий для нас незабутній світ; де вперше з дивуванням ми усвідомили своє унікальне «Я»; де, дивлячись в безмежне небо на падаючі зірки з небес, які «виконували» всі наші юнацькі бажання, вперше означили собі питання, про світоустрій і його божественний першопочаток. Саме в цьому маленькому куточку батьківської оселі зародилися у нас перші акорди індивідуального сумніву і любомудрія. Тож, «*ora patrem*» - це така унікальна точка на планеті Земля, як і остання в безкінечному космічному просторі і як наш неповторний Я-простір в соціальному просторі нашого народу.

Ми, автори цих рядків, часто зачаруємося творчістю Народного художника, академіка Віктора Івановича Ковтуна, коли явно відчуваємо в його живописі спогади про батьківський край і той благодійний вплив, що розливається яскравою палітрою в його унікальному мистецтві. Більш того, зримо відчуваємо його зв'язки з перлинами Мезенського краю на Чернігівщині, які потужно ушляхетнюють індивідуальність митця впродовж всього його творчого життя. Ми помічаємо, як його характер, багато в чому, визначається рідною землею, на якій він виріс і всотував, абсорбуючи сакраментальні гами народних традицій, неповторну красу свого батьківського краю. Треба сказати, що саяливі барви мезенського краю і понині владають над маестро певною волею філософії добра, честі і свободи в естві чарівливої краси.

І марно розмірковують деякі теоретики, що наш, самобутній у своїй змістовності, народ цілковито не причетний до філософської мудрості. Маємо нагоду повністю заперечити такий підхід щодо непричетності народу в такій важливій справі. Він якщо і не причетний, то тільки до філософії американського прагматизму. І це природно, бо ці філософські напрямки виношувалися в іншому просторі-часі і безумовно, мають право на своє існування. Проте не слід забувати, що це лише один різновид філософії притаманний ментальності свого народу з його своєрідним укладом життя. Це один із варіантів філософського світорозуміння, світобачення, який був «запліднений» і визрівав в унікальному соціально-політичному, етнічному і еколого-культурному середовищі. Тому проблеми, які виникали раніше

і виникають сьогодні в цих географічних і соціокультурних світах, це проблеми народів, які живуть в цих соціально-просторових структурах і вони вирішують їх своїми методами, засобами, матеріальними ресурсами та державним бюджетом.

У нас інша ментальність, а якщо це так, то і має бути своя філософія добра, свободи і незалежності. Підстави для такого впевненого ствердження нашої думки, своєрідного постулату, є вагомими. Досить пригадати, що українська філософія, на відміну від античної та нинішньої класичної західної, розпочиналася не з натурфілософії, а з антропології. І ось саме в цьому її національна особливість і дух народний. Вона, з перших перлин свого існування зароджувалася як філософія серця. Суть її полягала не стільки в раціональному пізнанні буття, скільки в емоційному, над почуттєвому здивуванні існуючому буттю. А оскільки основоположне в людині - це серце, то і домінантою людини має бути сердешне світовідчуження, світосприймання, світоуявлення, світобачення цього буття. Саме це первинне положення являлося відправним, первородним принципом в любомудрих міркуваннях мислителів, та і взагалі простих смертних людей XVII – XIII ст. Тож, саме цю традиційну національну позицію маємо завжди пам'ятати особливо тоді, коли дехто з гуманітаріїв добровільно, чи примусово скочується на узбіччя західної класичної, просякнутої вщент раціоналізмом, філософії.

Доречно нагадати, хто читає з належною увагою слово Боже, той без особливих зусиль помічає, що у всіх без винятку священних книгах серце людське розглядається як осереддя всього тілесного і духовного життя людини. Серце, як відзначав П.Д. Юркевич в «Філософії серця», (до речі, наш слобожанський філософ) - це визначальний орган і найближче вмістище всіх сил, відправлень, рухів, бажань, відчуттів і думок людини зі всіма їх напрямками і відтінками [3, с. 69].

Провісником Юркевича П.Д., в цьому питанні, був Г.С. Сковорода, у філософії якого пошук щастя, самопізнання людини - є центральним святодійством. І хоча, на відміну від П. Д. Юркевича Григорій Савич не написав спеціального філософського твору про серце, однак до нього мислитель постійно звертався як до субоснови при розгляді різноманітних моральнісних проблем. Так, наприклад він пише, «Глибоке серце - сенс і зерно наше, і сила, в

якій суть життя... Мислення, дух, серце - це є людина. Лише заглибившись в нього, можна збагнути, знайти щастя - його представляє душевний світ» [4, с. 173].

Саме така антропологічна тенденція, що виникає з глибинних пластів народної мудрості, була характерна для філософських поглядів Куліша П., Гоголя Н., Костомарова М., Чижевського Д., Вернадського В., а в теперішній час; Табачковського В., Булатова М.

Духовно вдивляючись в таїнства «ora patrem», ми мимоволі але неминуче торкаємось джерельно чистих витоків буття. І це можна тлумачити, на наш погляд, дохідливо за формою та з відповідним змістом. Батьківський край привертає (з раннього дитинства) наше серце до щирого, найчастіше інтуїтивного пізнання себе в безмежному світі, а головне, відчуття світу в собі. І це пояснюється тим, що цей куточок простору найближчий, найрідніший, одиничний в своїй унікальності в просторі-часі «ora patrem» єднає в собі весь різнобічний, багатоякісний світ явищ і пригод добра і краси. І у цьому, на перший погляд, крихітному соціальному просторі Землі, у людині формуються священні відчуття національного духу добра, свободи, краси, істини, совісті, честі, шляхетності, любові до цього чудового, самотнього для неї, едему.

І тут немає сенсу прорікати, більше того, наполягати на тому, щоб людина випромінювала це світло, племінь Буття тільки-тільки у формі єдиної для всіх мови в країні. (Тут ми не торкаємось державної мови і мови міжнаціонального спілкування, бо це інша тема, яка потребує свого інструментарію вирішення) Оскільки край батьків не може бути стереотипним, одним для всіх, адже у кожного він єдиний і винятковий, тому-то в країні існує колосальна безліч мов, діалектів, відтінків, які і дозволяють випромінити цей колорит відчуттів, емоцій, вболівань, навіяних унікальною палітрою рідного краю. Можна з упевненістю стверджувати те, що як говорить народ в конкретному соціально-етнічному середовищі «ora patrem», так мовить і саме Буття цього простору-часу.

Тому, використовуючи ментальність отчого краю, ми неодмінно залуцаємось до вершини свідомості тих, хто повноцінно, тобто згідно власного розуміння добра і свободи, живе в цьому унікальному соціально-просторовому середовищі. Цим самим ми уко-

ринуємо наш дух і думки народу, осягаємо те таємниче в останньому так, що жодним метафізичним, абстрактним примарам це не під силу збагнути. Бо людина живе не в абстрактних композиційних конструктах, а в реальному просторі-часі буття свого «ora patrem», рідного краю, користуючись, як-то кажуть, здоровим глуздом. Підтвердити нашу думку можна словами А. Бергсона, який прямо висловлює свою думку про проблему співвідношення філософії і здорового глузду: «Ризикуючи розійтися з розхожою думкою, скажу, що філософський метод, по-моєму, близький до прийомів здорового глузду, бо всяке достовірно філософське учення пов'язане з принципами і засноване на фактах, хоча його неможливо ні строго звести до цих фактів - адже воно виходить за їх межі, - ні повністю вивести з цих принципів, бо вони йому підпорядковані» [2, с.167]. Звідси напрошується сам-собою висновок про те, що філософія (теорія) «сіра і вічно зелене дерево життя» (І.В. Гете)

Саме тут буде до речі згадати про специфічні атрибути української будівлі, присадибної ділянки тощо, тому що людина, створюючи такі матеріально-просторові структури, максимально реалізує через них свій інтелектуальний, естетичний, життєвий потенціал. Вона засвідчує себе в просторі-часі соціуму як індивідуальність. Адже, створюючи життєвий простір-час за своїми особистими канонами і естетичними смаками, вона погоджує їх з унікальним, у своєму роді, навколишнім ландшафтом, чарівним в красі своїй краєвидом, соціальним середовищем, а звідси вона створює себе і своє буття згідно законам краси.

Слід відмітити, що соціальний простір як феномен, відмінний від безликої території, ніколи не буває індиферентним по відношенню до людини. Цей вплив позначається на ній як на статичному рівні, так і на рівні архітектонічного творення її. Іншими словами, простір або виховує людину, прищеплюючи їй певні морально-естетичні цінності, або розбещує її смак і уподобання. Він об'єднує людей в певну спільноту чи, навпаки, роз'єднує їх на основі духовної культури. Нейтральним, індиферентним простір ніколи не буває по відношенню до людини.

Нам приємно відмітити, з цього приводу те, що на факультеті архітектури і образотворчого мистецтва та й взагалі на всіх факультетах Харківського національного університету

міського господарства ім. О.Бекетова велика увага приділяється саме філософічному обґрунтуванню проектів. Студенти, особливо в часи літньої практики, докорінно вивчають національний побут, традиції і загалом, регіональну ментальність України. Безперечно, такий методологічний підхід до архітектури і мистецтва вдихає в їх проекти нектар філософії добра, свободи та унікальної національної окраси. Ми прагнемо в своєму рідному університеті відобразити в багатогранних навчальних курсах де безпосередньо, а де побічно філософію добра, свободи, краси Буття. Саме через призму філософії ORA PATREM студенти осягають субоснову народної культури і мудрості, відточують мистецтво коректного професійного спілкування і архітектоніку своєї власної думки. Без перебільшення можемо сказати, що ці філософічні основи завжди незримо живлять націю своїми явно конкретними цілющими силами.

На наше глибоке переконання, особливої уваги в просторі наміченої теми, заслуговує проблема відношення людини до Бога. Філософія «ora patrem», яскраво, насичено показує людині стежу на божественний початок світобудови:

Забути мені Богом не дано:

«Все в світі не випадково!»

Адже життя раптово не прийшло
Від Розуму Вселенського походить!

Він визначає наші зустрічі навів
І зіткнення різноманітних наших долей.

Від злости нас, Він прагне вберегти
Взамін він милість нашу дарує [5, с.8].

Наші рідні пенати дуже міцно пов'язані з конкретною релігією і відповідно з церквою. І як би там не говорили і як би не митарствувалися по світу деякі люди у пошуках «найвірнішої» релігії, все-таки своя церква в просторі отчого краю найбільш адекватна нашому серцю і духу. Тому, коли ми чуємо в розмовах, що досить «вірити в душі», не удаючись, наприклад, в нашому краю до православ'я, до храму, то це, м'яко кажучи, нагадує нам думку про тих людей, у яких за великим рахунком немає справжньої християнської душі і віри. Адже тільки християнство дає перспективу віруючій людині відчувати трагічну стежу і подвиг Христа. Саме у цьому драматизмі людина занурюється в сонм страждання і осягає сутнісну,

філософічно значиму сторону життя на Землі. Тому християнська і зокрема православна віра для українця завжди асоціюється з жорстокою долею своїх співвітчизників, яка спіткала їх протягом століть і передавалась з покоління в покоління. Звідси до неї таке свято поважне ставлення і усвідомлене розуміння на безмежних просторах України.

В зв'язку з цим буде доречним нагадати про те, що однією з інтенцій багатоманитого за змістом поняття «*ora patrem*» є пронизлива спрямованість людини на подолання дуалізму сьогодення і прийдешності. Така спрямованість, згідно нашому розумінню, пов'язана з тим, що людина шукає сенс і сутність буття в природному єстві реального світу. А якщо це так, то вона розраховує на власні сили в просторовому середовищі сьогоденного краю батьків і не сподівається на чарівне майбутнє – *fata-Morgana*.

З цього претексту слід зауважити, що споконвіків українці свято відносяться до своєї матінки-землі. Для абсолютної більшості людей, земля - це не тільки агрокультурні угіддя, ліси або сфера економіки і рекреації. Земля для кожного українця овіяна історичним, міфічним, філософським, духовним сенсом. Тому не випадково, що люди відносилися до Землі в XVII-XVIII столітті та й нині ставляться до неї, як до живого організму.

Кожний із нас, в будь-якому віці завжди відчуває живий подих рідної землі, який шлейфом добра слідує за нами. Скільки доріг і стежин було пройдено, куди тільки доля нас не кидала, а в серці завжди відчуваємо благодатний ритм отчого краю. І ці святі почуття, згідно з нашими глибокими переконаннями, пояснюються тим, що ми з оцією доброю, благословенною землею міцними узами зв'язані по-вік-віків. Тож, їй назавжди синівським боргом зобов'язані та і взагалі всім нашим життям земним. Інколи так і хочеться прокричати на весь світ: Люди! Любіть землю рідну свою! Рідну, як неньку свою!

Інколи, при певних обставинах, ми були свідками, коли люди в розмовах між собою, невимушено промовляли, що «Земля нині недобре себе почуває», «Земля не злічимо хворіє», «Земля потребує людської турботи і доброти», «Зачарована земля» (О.Довженко) «Заквітчана земля», а у великого фантаста Артура Кларка читаємо: «Земля стогне від болю» і таких виразів можемо вчитати і почути із вуст людей без-

ліч. Але головне в цих народних сентенціях те, що коли наша годувальниця хворіє, то і народ на цій Богом даній землі кволий і беззахисний. Тож, аподиктичний висновок напрошується сам собою - дбайливе взаємовідношення до рідної землі – має бути атрибутивною якістю українця незалежно від його етнічного походження!

На жаль, останнім часом ця багатовікова традиція деформується в свідомості значної частини людей в нашій країні. Доходить навіть до того, що рідні, унікальні українські чорноземи (перлина України) намагаються перетворити в елементарний товар. Тому порятунок і навіть спасіння нашої батьківської Землі - це наш громадянський обов'язок. Адже рідний край своїм іманентним єством максимально сприяє цілительству душ наших співвітчизників.

Така усвідомлена «охорона» здоров'я рідної, близької нашому серцю, землі батьків наших - це одночасно патріотичний (гр. *patris* - батьківщина) обов'язок, а за нинішніми мірками навіть подвиг. Не забудьмо, що людина одвічна у боргу перед Батьківщиною і перш за все, перед «*ora patrem*». Тому такий величний подвиг - це особлива святість добра і совісті кожного покоління. Тож, якщо генерація людей стає не спроможною на цей праведний вчинок, то тоді вони попросту гинуть в духовності своїй, а через певний час і фізично. (Нагадаємо, що за достеменними демографічними підрахунками нас, на сьогоднішній день, на теренах України залишилось десь близько сорока мільйонів). Тож, у цьому пресвятому подвигу кожного захисника отчого краю, чи байдужості мешканця, як демографічної одиниці, зосереджена велич і одночасно драма нашої нації.

Дивовижне в цьому процесі те, що, на раціональному рівні розуміння, всі нації сприймаються людьми рівно схожими за зовнішніми ознаками і основними соціокультурними функціями. Проте якщо це унікальне явище на планеті сприймається на рівні іманентного єства, то всі нації дуже відрізняються одна від одної. Звідси можемо погодитись з відомим поетом-ліриком Ф.І Тютчевим, перефразовуючи його думку в контексті нашої теми, що розумом і здоровим глуздом Україну неможливо зрозуміти.

Дійсно, парадоксально, на перший погляд, звучить думка про те, що нібито, не можливо осмислити і, усвідомити своє, здавалося

б, найближче, найрідніше на раціональному рівні. Якщо це так, то з цього засновку випливає, що і навчити «національному» немає можливості. Але це тільки на перший раціональний погляд так здається. Унікальне «національне» можна оповити (тут краще і не скажеш), іншим словом - збагнути, наскільки нам відомо, шляхом надчуттєвого переживання в душі і серці, коріння якого заглиблені в «ora patrem» Як писав наш співвітчизник М. Гоголь, - це інтуїтивне знання (національне), що дає благодать співучасті в Бутті свого народу. Класична дефініція, чи не так? Дається, а вірніше прищеплюється, це непорочне прочуття з молоком матері і неодмінно в пенатах, в батьківському краю. - Tertium non datur!!! В таких, унікальних умовах закладаються «першоджерельні материнські елементи щиросердної системи виховання дітей в суспільстві, а, вона, в свою чергу, детермінує адекватний їй народ і державу»[6, с.95].

У такому разі виникає дивовижна закономірність. Людина, будучи відчуженою (з якої-небудь причини) від національного духу, завжди потрапляє в загальнолюдське середовище як чужорідна, вторинна, побічна істота. В простонародді про неї віщають - чужа серед своїх. Вона потрапляє в культурний для неї вакуум і поступово зникає як унікальна особистість, за великим рахунком, як історичний персонаж Буття у всіх його вимірах. Ось саме у цьому драма і трагедія людей, які не пройшли своєрідний вишкіл через філософську, мудру в своїй основі школу, «ora patrem». І якщо це відбувається на індивідуальному рівні, то не так помітно. А якщо це просотується, як масове явище, то це вже виливається в трагедію нації.

Звернімось ще раз до думки про те, що Батьківщину неможливо зрозуміти на раціональному рівні. Що ж залишається на долю людини? Просто на просто щиросердно її любити. Так от саме першоджерельна в своєму єстві філософія, «ora patrem» максимально сприяє формуванню і розвитку цієї гамми трисвятих почуттів. Любов - це могутня божественно рушійна сила розвитку не тільки природного світу людини, але й сила, яка позитивно впливає, в кінцевому рахунку, на її раціональне пізнання. У зв'язку з цим доречною буде тут мудра думка Августина Блаженного про те, що ми пізнаємо лише настільки, наскільки любимо.[7, с. 216]. Унікальне середовище батьківської родинної оселі, де дивовижно поєднуються побут і буття, якраз і сприяють цьому навчанню через

багаторівневу систему наочно-практичного споглядання і творінню цього святого почуття. У цьому святодійстві пробуджується в людині благородна честь і совість Вітчизни. Ось саме в цьому місці тексту, тепер уже за правилами класичної логіки можемо назвати «ora patrem» ядром нації, вихідною позицією філософських міркувань добра, свободи, честі в яких яскраво відбиваються істотні сторони Буття народу.

Таким чином, національна філософія може ефективно розвиватися, заявляти про себе на міжнародному рівні як специфічна школа, напрям або течія лише тоді, коли буде ґрунтуватись в своїх загальних висновках на реальному Бутті свого народу. Іншими словами, українська філософія може зберегти себе і свій величний статус тільки одним способом. А саме. Постійно доводячи свою аргументовану необхідність і атрибутивність в реальному житті, проникаючи до sancta sanctorum отчого краю, повинна мати на увазі, що якої б вона не досягла абстрактної вершини, на її завжди чекає субоснова реального життя. В супротивному ж разі ми братимемо «напрокат», «в оренду» філософські системи Заходу і Сходу, але тоді ми не зможемо усвідомити сутнісні сторони власного Буття, і, як наслідок, чітко визначати, на наше переконання, стратегічний шлях власного розвитку. Саме у такій ситуації, на жаль, нині перебуває наша країна.

Отже, через власну національну філософію (теоретичну основу світогляду), через єдину в різноманітті ідеологічну доктрину, нація може усвідомити себе цілісним самодостатнім соціально-просторовим організмом. Це забезпечить їй всебічне процвітання і гідне паритетне місце в просторі-часі сучасних розвинених країн світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Платон Сач.: В 3-х т. М., 1970.
2. Бергсон А. Здравый смысл и классическое образование // Вопр. философии. - 1989. - № 12. - С.163 - 168.
3. Юркевич П.Д.: Философские произведения. М., 1990.
4. Сковорода Г.С.: Повне зібр. тв. Т. 1. К., 1973.
5. Романовский А.Г. Я благодарен Богу за судьбу. Харьков: Майдан, 2003.
6. Пазиніч С.М. Філософські поради/ С.М. Пазиніч. - Х.:Майдан, 2015. - 312 с.
7. Герье В.. Блаженный Августин. М., 1910.